

владее някой от ромските диалекти, дали познава и приема, разбира се, ромските ценности като свои и дали Девел е неговият Господ-Бог. Всичко друго е без особено значение, дори дали човекът срещу него е „хорахано ром“ (в смисъл на ислямизиран ром) или „дасикано ром“ (в смисъл на християнизиран ром).

Понятията „хорахано ром“ и „дасикано ром“ са единствените за назоваване на някаква вътрешна диференциация, които съм чувал от старите поколения роми в моето детство. Заедно с тях съм запомнил още едно понятие, което нямам спомен да е произнасяно ласкаво и в положителен смисъл – „чергари“. То имаше за задача да отдиференцира нас, уседналите от незапомнени времена в родния ми чепински край йерлии, от скитащите роми (ситари и джамбази), които все прииждаха отнякъде или заминаваха в неизвестна посока. Понастоящем чергарите отдавна са уседнали и вече са добре интегрирани между значително по-многобройната група на уседналите йерлии.

Не бива да се подминава и друг значим факт, свързан с ромската проблематика, а именно, че всичките официални изследвания както за българските роми, така и за ромите в Европа и по света са правени предимно от нероми. Самите роми обаче по редица обективни и субективни причини все още не говорят в достатъчна степен за себе. Всичко това обаче прави науката за ромите твърде безцветна, мъглява, завоалирана, клиширана, неразбираема, стереотипизирана и в крайна сметка безинтересна за широкия кръг от заинтересовани среди за опознаване на ромската специфика. Без да влагам ни най-малка доза съмнение в научната стойност на изследванията на споменатите по-горе автори, ми се ще дебело да подчертая, че те биха имали своето по-достойно място, ако я имаше и другата гледна точка – ромската, гледната точка отвътре. Само с нея бавно и постепенно ще започне изграждането на истинската картина на ромската същност – със своя цвят, привкус, тръпка.

1.1.3. Ромското семейство и мястото на децата в него

В ситуация на поляризация на цялото ни общество: на сини и червени, на бедни и богати, на вярващи и атеисти и т.н., семейството в известна степен компенсирало силно разклатеното ни чувство за държавност и общностна принадлежност. В това отношение не привързаността към държава и общност са опазили ромския етнос през дългите години на преход от Индия към Европа и Новия свят. Именно непоклатимата семейно-родова връзка е в основата на оцеляването им независимо от лишенията и незавидния социален статус в държавите и обществата, с които са съжителствали през вековете и продължават да съжителстват в наше време.

Както вече посочихме, семейството за ромите е най-високо в йерархията от ценности заедно с волността. Според Иваничка Георгиева за българина семейството също е основна ценност. „В него се осъществява биологичното и социално възпроизводство на поколенията; в него се създават, запазват и предават културни и морални стойности и в него се поддържа етническото самосъзнание“ (Георгиева 2001:5).

Ромското семейство е мястото, където детето се ражда, отглежда, научава се обикновено на майчин език за комуникация и се възпитава в